

SEMMANARI CONSTITUCIONAL,

POLITIC Y MERCANTIL

DE MALLORCA.

del Disátte 21 d' Abril de 1821.

CONSTITUCIÓN ESPAÑOLA.

Art. 21. — *Asimatem son Ciutadans los fills llejítims de los estranjers domiciliads en las Españas, qui havent nad en los dominis Españòls may sian sortids defòre sensa llecència d' el Govèrn, y tenint vint y un aÑis complids s' hujen avezindad en un pòbble de los matexos dominis, ezzercitant en ell alguna profesió, ofici ó industria apreciable.*

En aquest article se deu observar que còm en el anterior, tot el seu objècte es el fomentar la població y l' industria en l' España, facilitar á los estranjers á que se traslâden y en élla s' establescan, y atrèurerlos ab l' obtenció d' el precios titol de Ciudadá.

Si per obtenirlo necesítan los estranjers cáita especial de las Corts ab los requizids aseñalads en l' article anterior: per los seus fills no's necesita aquesta gràcia, puis la tenen ja per el matex fet de ser nads en l' España sòls ab las altrás cualidades que s' expresan.

Aquests y los anteriors articles qui tráctan d' aquesta matèria han donad y ficsad las regglas que deven guardarse y observarse per declarar los drets civils á los estranjers y á los seus fills; y tot quant digan las lleis antigüas respècte de la sua naturalizació, s' ha d' entendre reformad y correjgid ab aquestas dispozicions.

Altre temps se feu gran abús de la gracia d' aquestas cartas de naturaleza. ¡El despotisme.... ¡ay!.... el despotisme arbitrariament las doná á qualsevòl estranjér, per contentar las lócás, mostrozas, anti-políticas, anti cristianas, y tontas pretensions de la Curia Vaticána! ¡Los seus *a-lúter* es á se consecuência obtinguén los pingües beneficis de l' Iglesia Españòla; y las suas rendas pasâren á sostenir el lúco de la Cort de Roma! Y encàre que la Nació sempre que tengué llòc reclamá cuantre un abús tan pernicios: y encàre que may l' Arbitrariedad s' atreví á desconexer el dret que té y ha tenguud sempre la representació Nacional d' intervenir en la concesió de senblants gracias: N' obstante may havía ficsad fins are una reggla clara y terminant.

Reggla clara y terminan. qui per no haver ezzistid, ó per millor dir, per no haverse observad sempre ab la necesaria fôrza y el vigor precís: amargâren desgraciadament el reynad de Carlos 5. aquells alborôts qui comensâren per los clamors cuantre la rapíña de los empleos que cazi esclusivament s'en duyan los Flamencs; y acabâren per la catâstrofe d'el héroe Padilla y d'altres il-lustres patriôtes, á los que no afavorí tant la fortuna en la sua gran y digna empreza, côm la justicia qui los animâva.

Aquest article té una connexió íntima en b' algunas lleis de Atenas, sobre las que desplagá no una sôla vegâda la sua elocució el célebre Demostenes per alabarlas y recomenarlas a-n al pòble. No bastava á los estranjers per ser Ciutadans el ser ja llibres, a-y importava igualment estar ja relâds en la sua nôva patria: No los bastava 'l ser nads en la Repúbblca per ser ciutadans, era precís que lo fos ja un de los seus pâres. A-y havia una magistratúra destinada unicament per dur el registre mensual de los passajers qui naxían en el Estad, y evitar que los seus nôms s'incorporâsen en el registre públic. L'acuzació d'extranjeria cuantre los qui s'abrogâvan el dret de Ciudadá, estava sostenguda per las lleis ab tal rigor, que si sortía la prôva, el acuzad es veyá reduid á la servitud, y se venía publicament côm un esclau.

Conclniguém dient que'l prezent article no pôd ser justament sensurad de demaziad generós en favor de los estranjers; ni menos de que no adópta las medidas mes saludabbles á favor de la població.

Article comunicad.

Señor Editor, porque 'l bândo de 'l Gefe Politic que li vax comunicar disatte pasad, sia entés y atés en totas las suas parts, alguns amantes d'el bé públic m' han fet el cuc de l'oreya malalt perque Vosté se servesca insertar en el seu periòdic la ley d'onze d'Octubre últim, lo fâse Vosté axí y dispônga de me persona qui de be que li vuy qualsevól hõia m' axicaría d'el meu llit per anar á fer las feynas su'smix d'el seu.

«D. Fernando 7. per la gracia de Deu y per la Constitució de la Monarquía Española Rey de las Españas á tots los qui las presents veurán y entenderán, sapigan: Que las Corts han decretat y Nos sancionám lo siguiente. = Las Corts despues d'haver observad las formalidades prescritas per la Constitució han decretat lo siguiente: Article 1. Los Gefes Políticos, Alcaldes, y Ajuntaments Constitucionals deven vel-lar molt eficasment, y bax de la sua responsabilidad, sobre los qui no tenen empléo, ofici, ó mōdo de viurer conegud, los quals están suspezos per la Constitució de los drets de Ciudadá. 2. Los antes anamenads Gitans, vagans, ó sensa ocupació útil; los altres vagós, holgasans y mal-entretenguds, ca-

lificads en la Real órde de 30 d'Abril del año 1745, y en el Real decret de 7 de Max d' el año 1775 (ll-y 7. titol 31. llibre 12. de la Novísima Recopilació y sa nóta 6.ª) serán perseguidos y presos, prèvia la sumària informació qui justifie las suas málas cualidades; y sensó donarlos mes que vuit días precizos per provar las suas escepcions en el mōdo que prevé l' article 14 de dit Real decret. serán destinads per vía de correcció á las cázas d' aquesta clase, ó á las de mizericórdia, hospicis, arsenáls, ó á cualesvòls altres estabbliments en los que pogan treballar sensa ferse pijjors, ni ser gravozos al Estad, escluint los prezídís d' Africa. Tamibé podrán ser destinads á las óbras púbblícas de los pòbbles respectius, ó de los mes immediads en que las haje. 3. Aquestas penas correccionals no podrán pasar de dos años; dexant a-n al prudent arbitri de los Jujjes impozàrlas per menos temps segons los cazos y las circunstàncias de las personas; y may s' ezeccutarán sensa consultar antes la determinació en b' el procés original á l' Audiència de la Provincia, la qual deurá confirmàrla, revocàrla, ó modificàrla en el precís termíni de vuit días, oint al fiscal y á la part. 4. Los qui reincidescan despues d' haver estad correjjids una vegàda, sufrirán irremisiblement una pena doble de la que se los imposá en la primera sentència. = Madrid &c.

El Rector, y l' Escolá de Biniagual.

Rector.

Diven qu' han formad un projecte per trèurer el Prat y la Buféra.

Escolá.

Quinas ganas d' incomodar la gent; ¿qu' han fet Dòn Prat y Doña Buféra per trèurerlos de Mallórca?

Rector.

¿Tu que't pensas que 'l Prat y la Buféra sian personas humanas? no sías benéit: son unas térras negàdas d' aygua, las que per mèdi de siquias fondas, y altres mōdos se pōden surar, per dir 'o axí, én tot ó al menos en part.

Escolá.

Tocau, dexau 'o anar; jò cazi lo trōp imposiblle; ¿cōm s' ha de de donar sortída á ayguas d' ensá que 'l mon es mon empestenegàdas, ó enferistoladas ó embesàdas á un matex llōc?

Rector.

D' axó t' admíras; ¿no has vist á Ciutat qui han fet la mar tranzi-tabbe per los pèus? Si, quant anirás á Ciutat ves a-n al Mòil y veurás un camí qu' han fet per dins la mar. Tot está subjècte 'l ho-me. Res d'exa de cedir a-n al temps y á la constància. Se necesi-tarán doblblers no 'y ha dupta; però no tants com una altra ocasió, y vat-aquí un bōn destíno per los vāgos y demés de que parla la lley d' onze d' Octubre últim. En fin si so pōzan en el cap, treu-

ráu el caragól bufant, perque la Constitució mos fá llibres, á la sombra de 'l àbre frondós de la llibertad se refinan los talents, s'adelantan las ciéncias, prospéra l' agricultura, s'impriman los arts, s'avantája l' industria, y á son impuls s'acaban las emprezas mes grans y mes dificultozas.

Escolá.

Y llevô tendréu la Sêu plena d'òus.

Rector.

Llevô podrem aprofitar las têrras qu'ore l' aygua inutilíza. En ellas s' y podrá sembrar blat y vat-aquí Mullôrca rica si 'l blat bastáva per el seu consum. El môdo de prosperar es veurer côm suplim la falta de blat, perque per el blat surten los doblers de la Isla, y per los altres géneros d' estracció no mos recabalâm. Molts en sortían per el tebac; pero are ja avansâm tot axò. Si treyan el Prat y la Buféra ya no 'y heuría mes que fer.

Esvolá.

Y si introdusian el cultívo de patatas?

Rector.

No has tiráda mala pedra. Bôn past sòn las patatas, y en tot diven. Jô pens que cazi cazi las patatas estoviarían el blat que necesitâm.

Escolá.

Jo pens que molts no 'n sembren perque no tenen aygua.

Rector.

També se fan bônas á llòc secar. Un dia et mostraré una partída de môdos de sembrarne.

Escolá.

Encare sé un altre mèdi per avansar molt de pa; y es qu' heuríam de fer pagar un tant á tots los qui tenen cans supêrfluos meym si los matarían, ó sino ferlos 'o matâr. Tot el pa que devôren los cans s'aprofitaría per los homens. ¡Eil es una vergoña! ¡los cans mos arribarán á menjâr, y treureremos de ca-nôstra! Cazi no 'y ha cap señora que no tenga un cuset de fâlda y devegadas dos, un palud y un bufó. No 'y ha cap mosón reteñid que no tenga la sua guârdade cans de càsa, y el demetí los péga una singiada ab las correjjâdas y á robá y incomodá los veynads, á rastrejjá per las cúinas y rompre plats y treure los blens d' el llum, y còlca pa, y devegadas còlca niaró. No 'y ha cap pòbre de jornal que no tenga el seu ca nanell, cap menestral sensa el seu ca de bôu, cap ric sensa el seu ca llopèr. Jô no dic que qui té que pèrda no tenga 'l seu ca per guardar, un âmo, un señor, una posesió, un pastor, un cabrer en fin molts ni ha qui necesitan un ca y devegadas dos; però d' altres ni ha qui mes valdría..... mes val callar. Jô 'n se qui donen xocolate a n al cuset y coca bânba: altres qui los donen moltó y sopas de brôu: altres..... però no mos cansém, y digném soiament que mes valdría lo que menjen los cans superfluos que

servís per los homens. ¡Tenen per un ca y no tenen per un pòbre!...

Rector.

Saps qu' has ferit de bé dins el blanc ; saps qu' has afinad de bé 'l negret. No 'staría mal pensad lo qu' has dit. Una contribucioneta jeujere demunt los cans, treuria còlca còza , y disminuiriá 'l seu número. L' altre vegáda que 'y va haver Constitució se tocá aquest punt en los periódics de Càdis, y l' opinió ja comensava 'stá cuantre tant de *canòrum*, saps que de pa destruexen y no parex res, saps que de sireras se menjan, saps que de reims.....

Escolá.

Jò voldría que s' y pozàs remey. Però xerrant m' haveu fet pèrda un coniy que vos volía mōurer. ¿Còm unàreu á casar á la Buféra es vé que compongueren la casáda en duas parts? ¿Es vé qu' en la primera la desjectau, y en la segona l' alabau ?

Rector.

Si, però 'n totas duas dic la veritat, y en níguna 'n desdig encare qu' una paresca contraria á l' altra. Vuy et diré la primera, y un altre día et diré la segona. Escolta y no m' interrompes.

La casáda de la Buféra. = Primera part.

Qui no sap á Deu pregá que vaj' un día á casá d' Ivèrn á dins la Buféra : no crec que tenga quiméra altre pic de tornar 'y ; al menos per jò se di que primé aquesta buféra que tenc á suquí derréra m' inflerán còm un llimó, qu' en el pònt de Son Señó en vejen torat 'nbarcá y axò 'ncàre á pezá que fèrem bona casáda que si la feim esgarráda ja 'y heuría mes seròl ; però n' obstante si vòl la matexa expedició torna pesa Son Señó jo 'ls hy puc'acompañá con tal que tenc de quedá l' anit segona y derréra còm vax só l' anit priméra dins la Pobbla entr' hermozuras que val mes de las dulsuras dins la Pobbla disfrutar d' un grat y tierno cantar,

de patéticas tocádas del piáno ; acompañadas ab guitèrra y violí qui tot junt forma 'l mes fi el contráste mes gustó, forina el só mes amorós la mes gràta melodía y la mes dolsa armonía que ja inay s' hagués sentit, que pera 'n son c... humid per síquis, estañis, cañás : y que mata centenás de fòtjas, colls-blaus, ugrons, rosas, setlas, moratons, pardas, ócas, galls-favés, y que tots cuants de cués a-y ha dins el buferòl.

Era ja sortit el sól com en el pòrt arribàrem, aguardant allá trobàrem un barqué ó buferé cûra de mal taconé y cara de mal conòrt y cara de forat tòrt y cara de renegat un Aqueronte pintat

y tan llex que no té ff.
 Lo primé que mos va dí
 fone pèsta, misa, batáy,
 y despues un seregay
 de creus y devocions
 y bônas oracions
 per sentir una beyâta.
 Entrem 'y que hé se tratta
 vax dir á mon companó
 y saltám dins un barcó
 justifet una pastéra;
 per devant ó per derréra
 per un ó altre costat
 ja se tórs, ja 'stá jirat
 oom qui bellá cuantradânsas:
 Lo matex q' unas balanzas
 al istant se trebucava
 allá hont el pes donava.
 En fin pesám mai que mal;
 y per la síquia Reyál
 travesám mil estañóls
 sempre á la vista d'estòls
 d'anímals, qui mos nadavan
 devant devant, y volavan
 antes d'á tir arribá.
 Aquí dexám un cañá;
 alla dexám mil sesquéras;
 á sullá dosmil bovéras;
 entram ja dins l'estañi gran;
 los companiéros trobám;
 los crids el ayre ensordéxen;
 los animals mos cubrexen;
 del sòl rôban la claró:
 ja no se sent mes rumó
 que trôns, crids, y renôu d'alas
 un perey d'oras no malas
 pesârem nos pod negá.

Aquí la nit comensá
 á jelar al ambient:
 ja se môu un cap de vent
 mes fret q'un nás de beyâta:
 ja la lluna un camp de plâta
 ab los seus rayos formava
 sobre l'aygua qui brillava.
 Mos enbarcám cada qual
 tirant devés el Basál

per vel-lá tots arrufâds
 allá arribám tots jelâds
 las dens mos saltan de fret
 mos pozám côm un pollet
 tots sols dins una sesquéra
 ab la pitjâda priméra
 mos comensám ensoñá
 ab ia segona á trobá
 aygua, brôu, y serigót
 ab la tercera aquell llôt
 mos arriba á los turmells
 mos fa tepá 'ls oronells
 una oloreta molt râra,
 côm que fos xella de frare;
 côm que fosen enseymâdas
 que las mônjas apretadas
 los demetins solen fer;
 en b' un pic vos lo diré
 com que tos allô que 'l gat
 no sòl dexa destepad
 en haverse proveit.

Despues d' haver recullits
 las pesas qu' allá matârem
 altre pic mos enbarcârem.
 El xixxórro ja s' enquella
 altre pic oló de xella
 el nâs mos torne ferf
 perque per podé sortí
 per poderlô denquellá
 fôrt aguêrem d' estrebá
 dins el fanc en b' un garrôt
 y per pâga aquell fancôt
 com mes lo tôquen mes pud.
 Es un navegá ben brut
 es un porqueni navegá
 y l' haguêrem de pasá
 fins que fórem á las câzas
 allá compôstas las vazas
 y despues d' haver sopad
 partiguêrem aviad
 á descansar un istant
 era un gust al entretant
 sentí jurá 'ls buferés
 côm que fosen carretés
 no dic-bé: perque 'quell dí
 de 'quell refiá mallórquí

lúra côm un carreté
lúra com un buseré
estaría mes ben dit.

No pasava mitja nit
y ja 'stâvem axicats
los buserés aprontats
aguardan impacients
mos enbarcâm y las dents
tórnen comensá á bailá
las bârcas s' han de 'turá
per rompre los frets crestais,
pasen bufâdas y rais
d' un vent qui secôrre els pels,
¡Parexía qu'ets estels
en jêi s'eren trasmutats;
En fin arribâm jelats
á través la buséra
y arrufads dins la sesquéra
ja mos tornâm á pozá
ja mos tornâm enfoñá
ja tornâm estâ 'n remuy
ja tornâm fe 'l matex truy
que férem la nit pasada.
Acabârem la casáda
ja 's feu hõra de partí
los bârqués tórnen vení
entrâm dins la pèsta rôjja
frees com una camarrojja
c.... beñad y câra trista,
ja 's presenta á nôstra vista
el pontet de Son Señó
á-y arribâm el barcó
saltâm en têrra y partim.

Ja veis si 'y puc dir de prim
y no 'n he dit la mitat
es un plé mâsa cansat
es un plé qui costa masa,
encûre que matan câsa
per molt que pugan matá
may s' arribá equilibrá
la pena y devertiment,
l' alegria y cansament.
no 'rriban á ser iguals.
Es un gust veure animals
sempre nigulat qui 'spânta,
es un gust á câsa tanta

poderli sempre tirá:
es un gust veure cañá
per tot quant la vista alcânsa:
es un gust de l'aygua mânsa
veure 'l curs tan placentér:
es un gust veure 'l plantér
de sempre verdas sesquéras:
es un gust veure bovêras
coronadas de fluxells:
es un gust los tamiarells
veure qui no 'n ha vist may
¡Empero no 's un treball
no 's un disgust, no 's engorro
navegá dins un xixorro
just com un carabasôt?
¡No 's un disgust d' aquell llôt
la mala olor ensumar?
¡No 's un disgust agafar
un pop dins una sesquéra?
¡No 's un disgust de carrera
docents animals ferir;
emperô en aguastá 'l tir
dêu paras, dins un cañá
veurerlos tot d' una entrá
y dexá 'n als pensaments
d' anarlós ab pans calents
derrera á ferlos testets?
¡No 's un disgust patí frets?
¡No 's un disgust tremolá?
¡No 's un disgust travesá
pe 'l sanc sempre xic y xac
sempre humits com un llimac?

Aném si que 's preferible
aném que 's menos terrible
aná á casá 'n mix del sòl
un dia de Juriól
per garrígas ó piná
per montâñas ó camp plá
ó per qualsevòls terrenos;
un no se 'nfoñe á lo menos
ni pôze 'l pèu á l'òc flux.
Emperô no torném pus
á casá dins la Buséra
perque d' ivêrn búfa era
y encare
búfa es are.

	Lliuras.	Lliuras.	Lliuras.
Aigordent anisada, el cortí.	3½ à 4	4 à	à
Besó, el quintá.	8½ à 9	à	à
Cáñom.	15 à 18	15 à 17	14 à
Forinajje.	6 à 7	7 à 10	7 à 7½
Llana.	15 à 16	15 à	14 à 15
Llí.	à	a	à
Llí forastér.	55 à	60 à	à
Mellas, la quartera.	2½ à	à	à
	Sòus.	Sòus.	Sòus.
Xexa, la barcella.	18 à 20	à 19	19 à 20
Blat gros.	17 à 18	18 à 19	18 à 19
Blat manut.	16 à 16½	17 à 17½	17 à 18
Blat forastér.	18 à	13 à 14	à
Ordi.	6½ à	à 7	7 à 8
Sivada.	4 à	4 à 4½	5 à
Favas grosas.	12 à	11 à 12	11 à 12
Favas petites.	11 à	10 à 10½	10 à 11
Favas forasteras.	à	à	à
Mongetas blanques.	24 à 26	à 26	24 à 25
Mongetas negres.	23 à 25	à 22	20 à 21
Siurons.	19 à 20	18 à 20	22 à 23
Fazols.	20 à 21	16 à 19	21 à
Guixas.	11 à 12	10 à 11	10 à 12
Garrovas, el quintá.	15 à	16 à	à
Páya.	8 à	5 à	à
Moltó, la liura.	8 à 9	8 à	7 à
Bou.	7 à	à	à
Carn comuna.	5 a 6	5 à	5 à
Safrá del país, l'unsa.	18 à	17 à	à
Oli vell, cortá.	à	à	25 à
Oli novell.	19 à 20	19 à	20 à 22
	Dobblers.	Dobblers.	Dobblers.
Carbó d'auzina, la arrova.	23 à 24	21 à	18 à 21
Carbó de mata.	16 à 17	à	à
Sucre blanc, la lliura.	24 à	27 à	à
Sucre terciat.	18 a	21 à	21 à
Arrós.	6 à 8	8 à 9	8 à 9

IMPRESA DE FELIP GUASP.